

**Ewa Wasilewska**

Katedra Ekonometrii i Informatyki SGGW

## **Tendencje zmian w strukturze aktywności ekonomicznej ludności wiejskiej**

### **Wprowadzenie**

Wprowadzenie w Polsce gospodarki rynkowej przyczyniło się do daleko idących zmian na rynku pracy. Wystąpiła nadwyżka siły roboczej i w konsekwencji tego powstało jawne bezrobocie. Znaczenie dokonujących się zmian w podejmowaniu decyzji społeczno-ekonomicznych zwiększa się, dlatego też coraz częściej problematyka aktywności ekonomicznej ludności jest przedmiotem analiz.

Przy badaniu aktywności ekonomicznej ludności podstawową kategorią jest populacja osób czynnych i biernych zawodowo. Wśród osób zawodowo czynnych wydziela się ludność pracującą i bezrobotnych. Zarówno wielkość, jak i struktura tych zbiorowości ulegają nieustannym zmianom w czasie. Zmiany przebiegają niejednakowo w różnych częściach tych zbiorowości. Na stopień zaangażowania ludności w aktywność ekonomiczną wpływają różnorodne czynniki natury demograficznej, ekonomicznej i społecznej. Jednym z czynników różnicujących strukturę aktywności ekonomicznej jest miejsce zamieszkania (miasto, wieś). Z kolei w przypadku osób mieszkających na wsi odrębnego potraktowania wymaga analiza przemian w tej strukturze w odniesieniu do populacji mieszkańców wsi związanych i niezwiązanych z gospodarstwem rolnym. Istotne ponadto wydaje się przeanalizowanie procesów transformacji struktury populacji ludności wiejskiej przez pryzmat takich atrybutów, jak wiek i poziom wykształcenia. Analiza zmian struktury przedstawiona w opracowaniu polegać będzie między innymi na określeniu proporcji między wielkościami poszczególnych grup i podgrup osób w ich ogólnej liczbie oraz określeniu kierunków tych zmian w ujęciu dynamicznym. Reasumując, zagadnienie zmian w strukturze aktywności ekonomicznej ludności wiejskiej będzie rozpatrywane w zakresie zmian liczebności i udziału poszczególnych kategorii osób w ogólnej liczbie ludności wiejskiej w ujęciu dynamicznym, z podziałem na ludność związaną oraz ludność niezwiązaną z gospodarstwem rolnym.

Analizę przemian w strukturze aktywności ekonomicznej ludności wiejskiej w Polsce oparto na danych uzyskanych z reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). Okres przedstawiony w opracowaniu obejmuje lata 1999–2006, przy czym dane charakteryzujące badane zjawisko pochodzą z pierwszych kwartałów poszczególnych lat.

W przedstawionych badaniach analizowaną populacją jest zbiorowość ludności wiejskiej w wieku 15 lat i więcej. W populacji tej wyodrębniono dwie grupy. Jedną stanowi ludność związana z gospodarstwem rolnym (tzw. ludność rolnicza), drugą natomiast ludność niezwiązana z gospodarstwem rolnym (ludność bezrolna). Według definicji podanej przez GUS, ludność wiejską związaną z gospodarstwem rolnym stanowią osoby mieszkające na wsi, będące członkami gospodarstwa domowego z użytkowaniem gospodarstwa rolnego lub działki rolnej. Wiejską ludnością bezrolną są mieszkańcy wsi, będący członkami gospodarstwa domowego, w którym żadna osoba nie jest użytkownikiem gospodarstwa rolnego lub działki rolnej.

Zbiorowość osób aktywnych zawodowo (tzw. siłę roboczą) stanowią osoby pracujące (w pełnym i niepełnym wymiarze czasu pracy) oraz osoby bezrobotne. Do bezrobotnych zalicza się osoby, które nie pracują oraz aktywnie poszukują pracy, a ponadto są gotowe podjąć pracę w ciągu dwóch tygodni [Aktywność ekonomiczna...].

Do pomiaru poziomu aktywności zawodowej wykorzystano współczynnik aktywności zawodowej, wyrażający udział osób aktywnych zawodowo w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej. Do pomiaru wykorzystania zasobów pracy zastosowano wskaźnik zatrudnienia, który obrazuje udział pracujących w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej.

## **Aktywność ekonomiczna ludności wiejskiej**

### **Zaangażowanie zawodowe ludności wiejskiej**

W tabeli 1 przedstawiono kształtowanie się struktury ludności wiejskiej ogółem, w tym z podziałem na ludność wiejską rolną i bezrolną w latach 1999–2006. W 1999 roku zbiorowość ludności wiejskiej liczyła 11,2 mln osób, z czego 6,1 mln była to ludność związana z gospodarstwem rolnym, 5,1 mln to ludność bezrolna. W badanym okresie zaznaczył się stopniowy wzrost liczby osób mieszkających na wsi, przy czym liczba ludności wiejskiej rolniczej zmniejszyła się, ludności bezrolnej wzrosła. W 2006 roku na wsi mieszkało 11,8 mln osób, w tym 5,7 mln ludności rolniczej i 6,1 mln ludności bezrolnej. Wyraźną tenden-

**Tabela 1**

Ludność wiejska według powiązania z gospodarstwem rolnym

Wyszczególnienie	Lata							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ogółem ludność wiejska (w tys.)	11 151	11 285	11 392	11 488	11 609	11 546	11 650	11 780
udział w strukturze (w %)	100	100	100	100	100	100	100	100
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	101,2	100,9	100,8	101,1	99,5	100,9	101,1
w tym:								
ludność wiejska rolnicza (w tys.)	6 093	6 000	6 330	6 305	5 868	5 724	5 772	5 712
udział w strukturze (w %)	54,6	53,2	55,6	54,9	50,5	49,6	49,5	48,5
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	98,5	105,5	99,6	93,1	97,5	100,8	99,0
ludność wiejska bezrolna (w tys.)	5 058	5 285	5 062	5 183	5 741	5 822	5 878	6 068
udział w strukturze (w %)	45,4	46,8	44,4	45,1	49,5	50,4	50,5	51,5
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	104,5	95,8	102,4	110,8	101,4	101,0	103,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Aktywność ekonomiczna ludności Polski, I kwartał lat 1999–2006

cję rosnącą liczby ludności wiejskiej stwierdzono w latach 1999–2003 (o 4,1%). Jedynie w 2004 roku liczba tej ludności nieznacznie zmniejszyła się (o 0,5% w stosunku do roku poprzedniego).

W badanym okresie zauważalne były zmiany w strukturze ludności pod względem kryterium posiadania lub nieposiadania gospodarstwa rolnego. Do 2003 roku widoczna była dominacja ludności rolniczej wśród ludności wiejskiej, natomiast w latach następnych większość stanowiła ludność wiejska bezrolna. Wyraźną tendencję malejącą udziału ludności wiejskiej rolniczej stwierdzono w latach 2001–2006. W tym okresie udział tej grupy ludności zmniejszył się z 55,6% do 48,5%. Spadek ten można uznać za znaczący. Odzwierciedla on proces odchodzenia coraz większej liczby ludności wiejskiej od prowadzenia gospodarstw rolnych, co jest konsekwencją przekształceń struktury agrarnej, jak również procesów migracyjnych w Polsce w ujęciu regionalnym. Brak następców rolników sprawia, że liczba gospodarstw się zmniejsza. Również stosowane instrumenty polityki rolnej sprzyjają przeobrażeniom w strukturze ludności. Konsekwencją tych procesów jest stosunkowo duży wzrost liczby ludności wiej-

skiej bezrolnej w latach 2001–2006 (o 19,9%). W tym okresie udział bezrolnej ludności wiejskiej zwiększył się z 44,4% do 51,5%.

Stwierdzone przeobrażenia struktury ludności wiejskiej są zarówno skutkiem zmian wśród ludności dotychczas mieszkającej na wsi, jak również pewnej tendencji migracji w atrakcyjnie położone regiony wiejskie osób dotychczas mieszkających w miastach. Należy przypuszczać, że w wyniku działań podjętych w ramach wspólnej polityki rolnej, stwierdzone tendencje utrzymają się w najbliższych latach.

W strukturze aktywności ekonomicznej ludności wiejskiej związanej z gospodarstwem rolnym we wszystkich latach dominowały osoby pracujące w pełnym wymiarze czasu (tab. 2). Nie stwierdzono zasadniczych w tym przypadku tendencji w ujęciu dynamicznym, gdyż najwyższy udział tej grupy ludności wystąpił w 1999 roku (49,3%), a najniższy w 2005 roku (44,5%). Zmiany udziału w strukturze ludności rolniczej osób pracujących w pełnym wymiarze były niewielkie, a o tendencji spadkowej udziału tej grupy osób można mówić w latach 2001–2005. Największa różnica w liczbie osób pracujących w pełnym wymiarze w stosunku do roku poprzedniego wystąpiła w 2002 roku (spadek o 232 tys. osób). Drugą grupę ludności rolniczej pod względem udziału w strukturze stanowili bierni zawodowo. Podkreślenia wymaga stopniowy wzrost udziału tej grupy ludności rolniczej (z 33,9% w 1999 roku do 37,2%). W 2006 roku zaznaczył się nieznaczny spadek udziału tej grupy osób. Świadczy to na ogół o starzeniu się ludności na wsi, co oznacza zwiększone obciążenie budżetu państwa wypłatami świadczeń emerytalno-rentowych. Stwierdzone zmiany w strukturze ludności rolniczej są spowodowane głównie migracją ludzi młodych ze wsi do miast.

Udział ludności rolniczej pracującej w niepełnym wymiarze czasu wahał się od 8,8% w 2001 roku do 11,8% (722 tys. osób) w 1999 roku. Nie odnotowano w przypadku tej grupy ludności jednoznacznych zależności w ujęciu dynamicznym, a największy przyrost liczby osób wystąpił w 2002 roku w stosunku do 2001 roku (o 23,9%). Największy spadek liczby osób z tej grupy ludności dotyczył 2001 roku i wynosił 22,3%. Stwierdzone zależności oznaczają na ogół sezonowy charakter pracy, a stosunkowo duże różnice liczby osób pracujących w niepełnym wymiarze między latami świadczą o braku stabilności w tym zakresie i dorywczym charakterze pracy. Jest to na ogół uzależnione od aktualnych trendów w gospodarce i na obszarach wiejskich, co zmienia zapotrzebowanie na siłę roboczą.

Najmniejszym udziałem w strukturze wiejskiej ludności rolniczej charakteryzuje się grupa osób bezrobotnych. Do 2002 roku odnotowywano stopniowy wzrost liczby tych osób (481 tys. osób), a w latach kolejnych następował stopniowy spadek – do 342 tys. osób w 2006 roku, co należy ocenić jako tendencję bardzo korzystną. Udział grupy osób bezrobotnych zmniejszył się w strukturze

**Tabela 2**

Ludność wiejska związana z gospodarstwem rolnym w latach 1999–2006 w Polsce według aktywności ekonomicznej

Wyszczególnienie	Lata							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ogółem ludność rolnicza (w tys.)	6093	6000	6330	6305	5868	5724	5772	5712
udział w strukturze (w %)	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	98,5	105,5	99,6	93,1	97,5	100,8	99,0
w tym:								
pracujący w pełnym wymiarze (w tys.)	2998	2886	3084	2852	2663	2577	2574	2654
udział w strukturze (w %)	49,3	48,1	<b>48,7</b>	<b>45,3</b>	<b>45,4</b>	<b>45</b>	<b>44,5</b>	<b>46,5</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	96,3	106,9	92,5	93,4	96,8	99,9	103,1
pracujący w niepełnym wym. (w tys.)	722	635	557	690	621	634	667	613
udział w strukturze (w %)	<b>11,8</b>	<b>10,6</b>	<b>8,8</b>	<b>10,9</b>	<b>10,6</b>	<b>11,1</b>	<b>11,6</b>	<b>10,7</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	88,0	87,7	123,9	90,0	102,1	105,2	91,9
bezrobotni (w tys.)	307	385	438	481	443	411	384	342
udział w strukturze (w %)	<b>5</b>	<b>6,4</b>	<b>6,9</b>	<b>7,6</b>	<b>7,5</b>	<b>7,2</b>	<b>6,7</b>	<b>6</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	125,4	113,8	109,8	92,1	92,8	93,4	89,1
bierni zawodowo (w tys.)	2066	2094	2251	2282	2141	2102	2147	2103
udział w strukturze (w %)	33,9	<b>34,9</b>	<b>35,6</b>	<b>36,2</b>	<b>36,5</b>	<b>36,7</b>	<b>37,2</b>	<b>36,8</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	101,4	107,5	101,4	93,8	98,2	102,1	98,0
Współczynnik aktywności zawodowej (%)	66,1	65,1	64,4	63,8	63,5	63,3	62,8	63,2
Wskaźnik zatrudnienia (w%)	61,1	58,7	57,5	56,2	56,0	56,1	56,2	57,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Aktywność ekonomiczna ludności Polski, I kwartał lat 1999–2006.

w latach 2002–2006 z 7,6% do 6%. Przyczyniło się do tego w pewnym stopniu wstąpienie Polski do UE. Największy przyrost liczby osób bezrobotnych wystąpił w 2000 roku i wynosił 78 tys. osób, a największy spadek (o 10,9%) w 2006 roku.

Reasumując, można stwierdzić, że zjawiskiem niekorzystnym jest wzrost liczby osób biernych zawodowo, co powoduje dodatkowe obciążenie osób pracujących w pełnym i niepełnym wymiarze czasu. Podkreślenia wymaga stopniowy, chociaż powolny, wzrost liczby osób pracujących w pełnym wymiarze czasu.

W badanym okresie odnotowano spadek aktywności ekonomicznej wśród wiejskiej ludności rolniczej. Współczynnik aktywności ekonomicznej obniżył się z 66,1% w 1999 roku do 62,8% w 2005 roku. Zjawisko to należy ocenić niekorzystnie, gdyż zmniejsza się potencjał pracy w gospodarstwach rolnych, a rośnie udział osób biernych zawodowo. Malejącą tendencję zaobserwowano także w kształtowaniu się współczynnika aktywności zawodowej wśród ludności rolniczej, jednakże już od 2004 roku wielkość tego współczynnika nieznacznie wzrasta, co należy ocenić jako zjawisko pożądane. Niemniej jednak w 2006 roku współczynnik ten nadal był niższy (o 3,9 pkt %) niż w 1999 roku. Zwiększająca się różnica między wielkościami współczynnika aktywności zawodowej i wskaźnika zatrudnienia odzwierciedla sytuację niekorzystną, gdyż coraz mniej osób czynnych zawodowo pracuje, rośnie więc obciążenie osób pracujących osobami niepracującymi.

W zakresie struktury aktywności ekonomicznej wiejskiej ludności bezrolnej (tab. 3) zależności były zbliżone do tendencji, jakie stwierdzono wśród ludności rolniczej. Występowały natomiast stosunkowo duże różnice pod względem udziału poszczególnych grup osób w strukturze wiejskiej ludności bezrolnej. Bierni zawodowo w tej grupie ludności stanowili większość, a ich udział w analizowanych latach był stosunkowo stabilny i kształtował się od 51,7% w 2004 roku do 53,9% w 2002 roku. Zróżnicowanie pod tym względem nie było zatem duże, co świadczy o stabilności w tym obszarze. Potwierdzeniem tych zależności są także niewielkie zmiany w liczbie osób biernych zawodowo między analizowanymi latami, przy czym najwyższy przyrost liczby tychże osób wystąpił w 2003 roku i wynosił 8,4%. Udział osób bezrolnych pracujących w pełnym wymiarze pracy kształtował się w granicach 29,9–35,3%. Po początkowej tendencji spadkowej, od 2002 roku zaznaczył się dynamiczny wzrost liczby osób bezrolnych pracujących w pełnym wymiarze, który w stosunku do 2006 roku wyniósł 462 tys. osób. W 2006 roku wystąpił także największy przyrost liczby tych osób w porównaniu do roku poprzedniego (o 13,6%). W porównaniu do wiejskiej ludności rolniczej – w przypadku ludności bezrolnej – znacznie mniejszy był udział osób pracujących w niepełnym wymiarze, gdyż kształtował się na

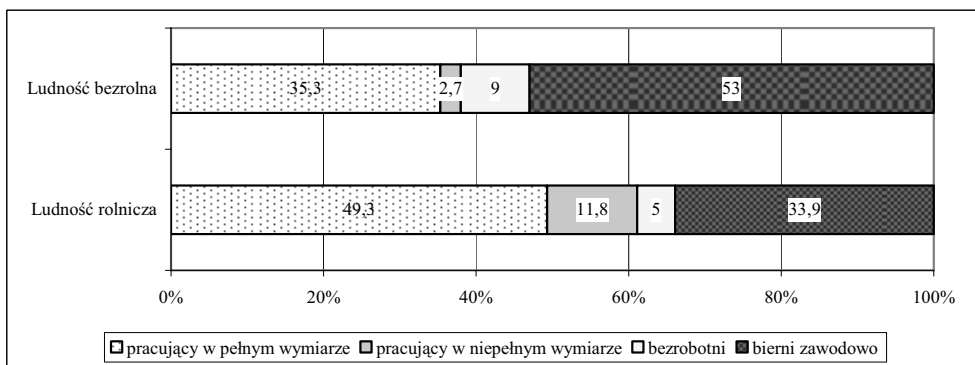
**Tabela 3**

Ludność wiejska bezrolna według aktywności ekonomicznej

Wyszczególnienie	Lata							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ogółem ludność bezrolna (w tys.)	5058	5285	5062	5183	5741	5822	5878	6068
udział w strukturze (w %)	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	104,5	95,8	102,4	110,8	101,4	101,0	103,2
w tym:								
pracujący w pełnym wymiarze (w tys.)	1785	1703	1609	1549	1762	1819	1897	2011
udział w strukturze (w %)	35,3	32,2	<b>31,8</b>	<b>29,9</b>	<b>30,7</b>	<b>31,2</b>	<b>32,3</b>	<b>33,1</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	95,4	94,5	96,3	113,8	103,2	104,3	106,0
pracujący w niepełnym wymiarze (w tys.)	139	148	124	126	137	141	125	142
udział w strukturze (w %)	<b>2,7</b>	<b>2,8</b>	<b>2,4</b>	<b>2,4</b>	<b>2,4</b>	<b>2,4</b>	<b>2,1</b>	<b>2,3</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	106,5	83,8	101,6	108,7	102,9	88,7	113,6
bezrobotni (w tys.)	456	642	637	717	816	853	765	676
udział w strukturze (w %)	<b>9,0</b>	<b>12,1</b>	<b>12,6</b>	<b>13,8</b>	<b>14,2</b>	<b>14,7</b>	<b>13,0</b>	<b>11,1</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	140,8	99,2	112,6	113,8	104,5	89,7	88,4
bierni zawodowo (w tys.)	2678	2792	2692	2791	3026	3009	3091	3239
udział w strukturze (w %)	53,0	<b>52,9</b>	<b>53,2</b>	<b>53,9</b>	<b>52,7</b>	<b>51,7</b>	<b>52,6</b>	<b>53,5</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	104,3	96,4	103,7	108,4	99,4	102,7	104,8
Współczynnik aktywności zawodowej (%)	47,1	47,2	46,8	46,2	47,3	48,3	47,4	46,6
Wskaźnik zatrudnienia (w%)	38,0	35,0	34,2	32,3	33,1	33,7	34,4	35,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Aktywność ekonomiczna ludności Polski, I kwartał lat 1999–2006.

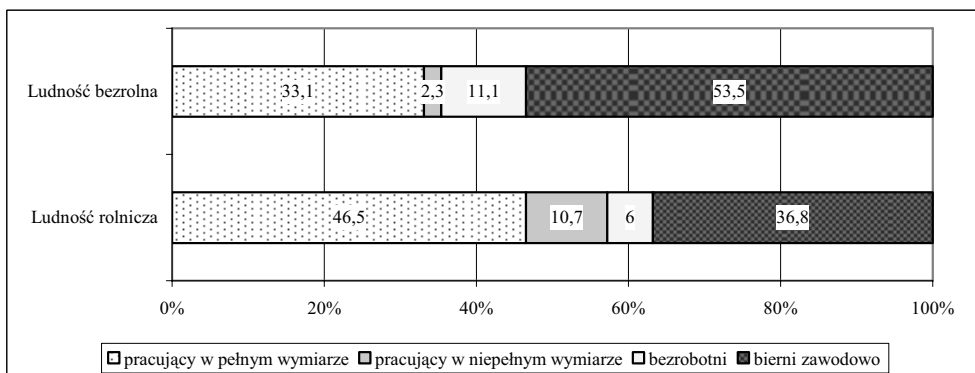
poziomie nieprzekraczającym 2,7%. Wystąpiła także tendencja malejąca udziału tej grupy osób w strukturze ogółem ludności bezrolnej, do jedynie 2,1% w 2005 roku (w 2006 roku zaznaczył się niewielki wzrost udziału). Oznacza to, że osoby bezrolne są w dużo większym stopniu zainteresowane pracą na pełnym etacie, gdyż dysponują dużo większą ilością wolnego czasu w porównaniu z osobami posiadającymi gospodarstwa rolne. Konsekwencją takiego zachowania tych osób jest dużo większy niż w przypadku ludności rolniczej udział osób bezrobotnych, których najwięcej było w 2004 roku (853 tys. osób, podczas gdy w 1999 roku jedynie 456 tys. osób). Korzystną tendencją jest odnotowany spadek liczby bezrolnych osób bezrobotnych w latach 2004–2006 (o 177 tys. osób) – do udziału w strukturze na poziomie 11,1%.



**Wykres 1**

Struktura ludności wiejskiej związanej i niezwiązanej z gospodarstwem rolnym w 1999 roku według aktywności ekonomicznej (%)

Źródło: Opracowanie własne.



**Wykres 2**

Struktura ludności wiejskiej związanej i niezwiązanej z gospodarstwem rolnym w 2006 roku według aktywności ekonomicznej

Źródło: Opracowanie własne.



Wśród ludności wiejskiej niezwiązanej z gospodarstwem rolnym obserwuje się jeszcze bardziej niekorzystną sytuację niż w grupie ludności rolniczej co do kształtowania się współczynnika aktywności zawodowej i wskaźnika zatrudnienia. Zarówno współczynnik aktywności zawodowej, jak i wskaźnik zatrudnienia kształtowały się w tym przypadku na znacznie niższym poziomie (przeciętnie o około 1,5 razy) niż w grupie ludności wiejskiej rolniczej. Współczynnik aktywności zawodowej ludności bezrolnej wynosił w badanym okresie średnio 47,1%, bez zasadniczych tendencji w ujęciu dynamicznym. Z kolei wskaźnik zatrudnienia w tej grupie ludności był o około 21–23 pkt % niższy w stosunku do grupy wiejskiej ludności rolniczej i wynosił średnio 34,5%. Stwierdzone zależności świadczą o tym, że grupa wiejskiej ludności bezrolnej charakteryzuje się niską aktywnością zawodową i traktuje wieś głównie jako miejsce zamieszkania. Ponadto, zwiększanie się różnicy między omawianymi współczynnikami, przy jednoczesnej tendencji malejącej ich wielkości świadczy o stale rosnącym obciążeniu osób pracujących osobami niepracującymi w tej grupie ludności.

### **Wiek i wykształcenie ludności wiejskiej**

Kształtowanie się struktury wiekowej wiejskiej ludności rolniczej przedstawiono w tabeli 4. W latach 1999–2006 największy udział w populacji ludności wiejskiej związanej z gospodarstwem rolnym miały osoby w wieku 15–24 lata. W okresie tym stanowiły one średnio 19,7% ogółu ludności rolniczej. Najwięcej osób z grupy wiekowej 15–24 lata było w 2001 roku (1241 tys.), a najmniej w 2004 roku (1131 tys.). Zauważalny jest nieznaczny, ale systematyczny wzrost udziału tej grupy wiekowej w strukturze wiejskiej ludności rolniczej, do poziomu 20,5% w 2006 roku. Zjawisko to można ocenić jako bardzo korzystne, świadczące o rosnącym potencjale pracy na terenach wiejskich. Jednakże należy mieć na uwadze fakt, że część z tych osób w przyszłości nie będzie pracowała w gospodarstwach rolnych.

W przypadku starszej grupy wiekowej (25–34 lata) stwierdzono wzrost liczby osób w latach 1999–2001 i 2005–2006, natomiast w okresie od 2002 do 2004 roku nieznaczny spadek. Udział tej grupy wiekowej utrzymywał się w badanym okresie na zbliżonym poziomie w zakresie od 17,7% (w latach 2003 i 2004) do 19% (w 2000 roku). Osoby z tej grupy są najbardziej pożądanymi na obszarach wiejskich ze względu na możliwości rozwojowe gospodarstw rolnych. Osoby w wieku 25–34 lata są najczęściej następcami, przejmującymi gospodarstwa rolne od swoich rodziców.

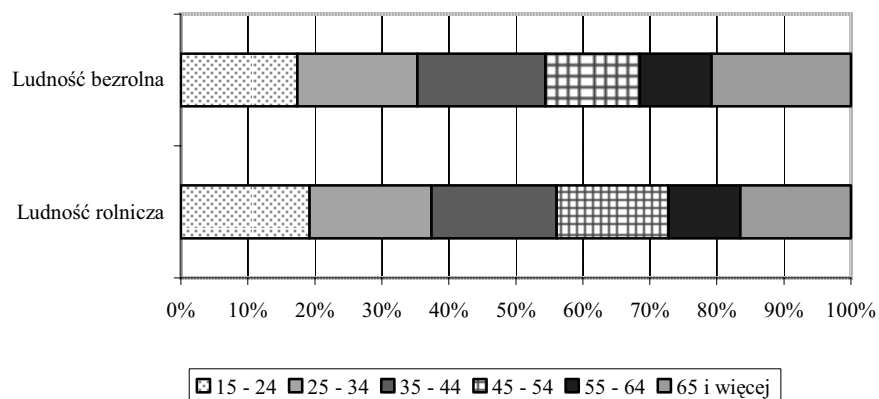
Udział osób z grup wiekowych 35–44 oraz 45–54 lata był zbliżony. Zauważalne jest, że w latach 1999–2002 przewagę stanowiły osoby w wieku 35–44 lata

**Tabela 4**

Ludność wiejska związana z gospodarstwem rolnym według wieku

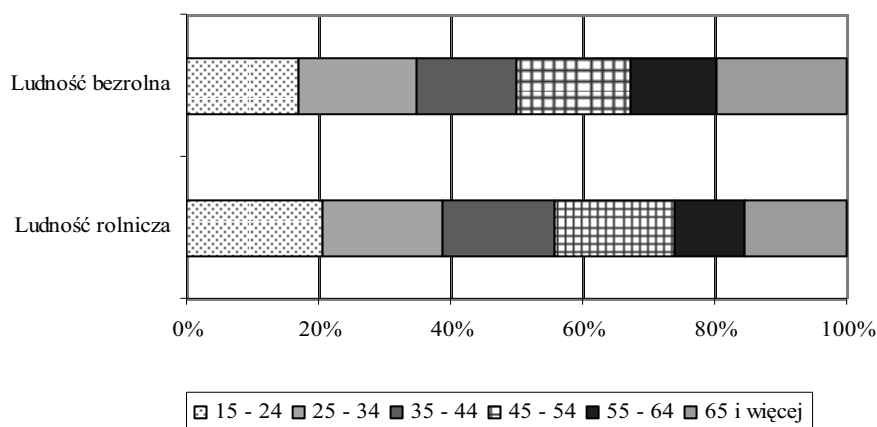
Wyszczególnienie	Lata							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ogółem ludność rolnicza (w tys.)	6093	6000	6330	6305	5868	5724	5772	5712
udział w strukturze (w %)	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	98,5	105,5	99,6	93,1	97,5	100,8	99,0
w tym w wieku:								
15–24 (w tys.)	1172	1163	1241	1242	1150	1131	1163	1172
udział w strukturze (w %)	<b>19,2</b>	<b>19,3</b>	<b>19,7</b>	<b>19,7</b>	<b>19,6</b>	<b>19,7</b>	<b>20,2</b>	<b>20,5</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	99,2	106,7	100,1	92,6	98,3	102,8	100,8
25–34 (w tys.)	1107	1140	1192	1171	1086	1013	1023	1046
udział w strukturze (w %)	18,2	19,0	18,8	18,6	18,5	<b>17,7</b>	<b>17,7</b>	<b>18,3</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	103,0	104,6	98,2	92,7	93,3	101,0	102,2
35–44 (w tys.)	1139	1095	1155	1126	1026	971	971	970
udział w strukturze (w %)	<b>18,7</b>	<b>18,3</b>	<b>18,2</b>	<b>17,9</b>	<b>17,5</b>	<b>17,0</b>	<b>16,8</b>	<b>17,0</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	96,1	105,5	97,5	91,1	94,6	100,0	99,9
45–54 (w tys.)	1017	1030	1090	1075	1032	1047	1050	1036
udział w strukturze (w %)	16,7	17,2	17,2	17,0	17,6	<b>18,3</b>	<b>18,2</b>	<b>18,1</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	101,3	105,8	98,6	96,0	101,5	100,3	98,7
55–64 (w tys.)	654	613	646	650	627	635	636	605
udział w strukturze (w %)	<b>10,7</b>	<b>10,2</b>	<b>10,2</b>	<b>10,3</b>	<b>10,7</b>	<b>11,1</b>	<b>11,0</b>	<b>10,6</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	93,7	105,4	100,6	96,5	101,3	100,2	95,1
65 i więcej (w tys.)	1004	959	1006	1041	947	927	929	883
udział w strukturze (w %)	<b>16,5</b>	<b>16,0</b>	<b>15,9</b>	<b>16,5</b>	<b>16,1</b>	<b>16,2</b>	<b>16,1</b>	<b>15,5</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	95,5	104,9	103,5	91,0	97,9	100,2	95,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Aktywność ekonomiczna ludności Polski, I kwartał lat 1999–2006.

**Wykres 3**

Struktura ludności wiejskiej związanej i niezwiązanej z gospodarstwem rolnym w 1999 roku według wieku

Źródło: Opracowanie własne.

**Wykres 4**

Struktura ludności wiejskiej związanej i niezwiązanej z gospodarstwem rolnym w 2006 roku według wieku

Źródło: Opracowanie własne.

(18,7% w 1999 roku), natomiast w latach następnych widoczna była dominacja osób z grupy wiekowej 45–54 lata (18,1% w 2006 roku). W badanym okresie liczba osób z grupy wiekowej 35–44 lata na ogół spadała lub pozostawała na niezmiennym poziomie w stosunku do roku poprzedniego. W 2006 roku osoby w wieku 35–44 lata stanowiły już tylko 17% ogółu ludności wiejskiej rolniczej. Zjawisko to należy ocenić niekorzystnie, gdyż grupa ta obejmuje osoby o zdo-

bytym już doświadczeniu zawodowym, stabilizującym poziom rolnictwa w poszczególnych regionach kraju.

Grupa wiekowa 55–64 lata charakteryzowała się stosunkowo stabilnym udziałem w populacji ludności wiejskiej związanej z gospodarstwem rolnym – w granicach od 10,2% (w latach 2001 i 2002) do 11,1% (w 2004 roku). Stwierdzono stopniowy wzrost tego udziału w latach 2000–2004, jednak w kolejnych latach nastąpił nieznaczny jego spadek – do 10,6% w 2006 roku. Podobną tendencję zmian w ujęciu dynamicznym stwierdzono w przypadku najstarszej grupy wiekowej (65 i więcej lat), przy czym udział tej grupy wynosił średnio 16,1% ogółu wiejskiej ludności rolniczej. Liczba osób najstarszych zmniejszyła się z 1041 tys. w 2002 roku do 883 tys. w 2006 roku. Oznacza to korzystną tendencję, gdyż zmniejsza się obciążenie finansowe osób czynnych zawodowo koniecznością utrzymania osób będących na emeryturze.

Reasumując, można stwierdzić, że tendencje w zakresie struktury i liczby rolniczej ludności wiejskiej pod względem wieku są korzystne, gdyż widoczna jest zdecydowana dominacja osób czynnych zawodowo w młodszych grupach wiekowych. Osoby z tych grup są na ogół najbardziej podatne na postęp i innowacje w gospodarstwach rolnych, co przyczynia się do rozwoju rolnictwa.

W przypadku wiejskiej ludności bezrolnej (tab. 5) udział najmłodszej grupy wiekowej (15–24 lata) był niższy niż w grupie ludności wiejskiej związanej z gospodarstwem rolnym. Wynosił on w badanym okresie średnio 17,5% i w poszczególnych latach kształtował się na stosunkowo zbliżonym poziomie. Liczba osób w tej grupie wiekowej wykazuje wyraźny trend rosnący (o 16,5%). Podkreślenia wymaga wzrost liczby tychże osób z 878 tys. w 1999 roku do 1045 tys. osób w 2004 roku. Podobną tendencją zmian i zbliżonym udziałem w populacji ludności wiejskiej bezrolnej charakteryzuje się starsza grupa wieku, tj. osoby w wieku 25–34 lat. W badanym okresie udział ten utrzymywał się na zbliżonym poziomie (średnio 17,8%), przy czym największy był w 2003 roku (18,4%), największa liczba osób w tym wieku była w 2006 roku (1079 tys.). W stosunku do 1999 roku liczba takich osób wzrosła w 2006 roku o 19,5%.

Wyraźną tendencję malejącą udziału stwierdzono w przypadku osób będących w wieku stabilizacji zawodowej, tj. z grupy wiekowej 35–44 lata. Udział ten zmniejszył się z 19,1% w 1999 roku do 15,4% w 2006 roku. Można zaryzykować twierdzenie, że osoby z tej grupy charakteryzują się na ogół ustabilizowaną pozycją finansową, dzięki czemu przenoszą się do miast, gdyż stać je na zakup mieszkań. W ujęciu bezwzględny spadek liczby osób z grupy 35–44 lata nie był jednak duży i zaznaczył się głównie od 2003 roku – do 932 tys. osób w 2006 roku. Zauważalny był natomiast wzrost udziału i liczby osób w starszej grupie wiekowej (45–54 lata). Udział w strukturze bezrolnej ludności wiejskiej tej grupy wiekowej zwiększył się w badanym okresie o 3,1 pkt % (do 17,2 %

**Tabela 5**

Ludność wiejska bezrolna według wieku

Wyszczególnienie	Lata							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ogółem ludność bezrolna (w tys.)	5058	5285	5062	5183	5741	5822	5878	6068
udział w strukturze (w %)	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	104,5	95,8	102,4	110,8	101,4	101,0	103,2
w tym w wieku:								
15–24 (w tys.)	878	943	893	909	1012	1045	1012	1023
udział w strukturze (w %)	17,4	17,8	<b>17,6</b>	<b>17,5</b>	<b>17,6</b>	<b>17,9</b>	<b>17,2</b>	<b>16,9</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	107,4	94,7	101,8	111,3	103,3	96,8	101,1
25–34 (w tys.)	903	897	880	929	1054	1045	1070	1079
udział w strukturze (w %)	<b>17,9</b>	<b>17,0</b>	<b>17,4</b>	<b>17,9</b>	<b>18,4</b>	<b>17,9</b>	<b>18,2</b>	<b>17,8</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	99,3	98,1	105,6	113,5	99,1	102,4	100,8
35–44 (w tys.)	965	988	895	887	957	954	939	932
udział w strukturze (w %)	<b>19,1</b>	<b>18,7</b>	<b>17,7</b>	<b>17,1</b>	<b>16,7</b>	<b>16,4</b>	<b>16,0</b>	<b>15,4</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	102,4	90,6	99,1	107,9	99,7	98,4	99,3
45–54 (w tys.)	715	801	805	879	975	993	1015	1045
udział w strukturze (w %)	14,1	<b>15,2</b>	<b>15,9</b>	<b>17,0</b>	<b>17,0</b>	<b>17,1</b>	<b>17,3</b>	<b>17,2</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	112,0	100,5	109,2	110,9	101,8	102,2	103,0
55–64 (w tys.)	543	549	516	532	591	628	684	787
udział w strukturze (w %)	<b>10,7</b>	<b>10,4</b>	<b>10,2</b>	<b>10,3</b>	<b>10,3</b>	<b>10,8</b>	<b>11,6</b>	<b>13,0</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	101,1	94,0	103,1	111,1	106,3	108,9	115,1
65 i więcej (w tys.)	1054	1107	1073	1047	1152	1157	1158	1202
udział w strukturze (w %)	<b>20,8</b>	<b>20,9</b>	<b>21,2</b>	<b>20,2</b>	<b>20,0</b>	<b>19,9</b>	<b>19,7</b>	<b>19,7</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	105,0	96,9	97,6	110,0	100,4	100,1	103,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Aktywność ekonomiczna ludności Polski, I kwartał lat 1999–2006.

w 2006 roku), natomiast liczba tych osób zwiększyła się do 1045 tys. osób, tj. aż o 46,2%. Tendencja ta zasadniczo odbiega od tej stwierdzonej przy analizie rolniczej ludności wiejskiej. Podobnie w grupie wiekowej 55–64 lata stwierdza się wzrost zarówno udziału, jak i liczby osób, przy czym udział ten zmieniał się w granicach 10,2–13%, a liczba osób wzrosła w badanym okresie o 44,9% (tj. o 244 tys. osób).

W grupie ludności wiejskiej związanej z gospodarstwem rolnym największy udział mają osoby najstarsze (w wieku 65 i więcej lat). Udział tej grupy wiekowej utrzymuje się na średnim poziomie 20,3%, przy czym stwierdza się tendencję rosnącą liczby osób w badanym okresie (o 148 tys. osób, tj. o 14%). Oznacza to, że struktura wiekowa bezrolnej ludności wiejskiej jest mniej korzystna pod względem potencjału siły roboczej niż struktura wiekowa ludności związanej z gospodarstwem rolnym.

Dane dotyczące kształtowania się liczby i struktury ludności wiejskiej związanej z gospodarstwem rolnym według poziomu wykształcenia ujęto w tabeli 6. Dominującą grupę stanowią osoby z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym. Należy podkreślić korzystne zjawisko, jakim jest spadek zarówno udziału w strukturze (o 11,5 pkt %), jak i liczby bezwzględnej (o 848 tys. osób, tj. o 28,1%) tej grupy ludności. Pomimo korzystnej tendencji zmian, w dalszym ciągu poziom wykształcenia rolniczej ludności wiejskiej jest niski. Sytuację pogarsza wysoki udział (średnio 32,6%) osób z wykształceniem zawodowym, który wzrastał w badanym okresie, mimo że w ujęciu bezwzględnym nastąpił nieznaczny spadek liczby osób w tej grupie wykształcenia (o 168 tys. osób). Malejąca liczba osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, podstawowym i niepełnym podstawowym nie zmienia faktu, że w 2006 roku stanowili oni łącznie aż 71% w strukturze ludności wiejskiej związanej z gospodarstwem rolnym.

Korzystne tendencje zmian odnotowano w przypadku osób legitymujących się wykształceniem wyższym niż zasadnicze zawodowe. Zwiększyła się liczba tych, którzy uzyskali wykształcenie średnie ogólnokształcące, policealne i średnie zawodowe, a także wyższe. Najwyższą dynamikę stwierdzono w przypadku osób z wyższym wykształceniem. W ciągu badanego okresu udział tych osób wzrósł ponaddwukrotnie, a ich liczba o 101,6%. Nadal jednak udział osób najlepiej wykształconych był niewielki i w 2006 roku wynosił zaledwie 4,4%.

Podobne zależności wystąpiły w grupie osób z wykształceniem ogólnokształcącym, a także policealnym i średnim zawodowym. Zaznaczył się zarówno wzrost liczby tych osób, jak i wzrost udziału w strukturze. Liczba osób w wykształceniu ogólnokształcącym wzrosła w badanym okresie o 64,1%, przy stopniowo rosnącym ich udziale w strukturze wiejskiej ludności rolniczej

**Tabela 6**

Ludność wiejska związana z gospodarstwem rolnym według poziomu wykształcenia

Wyszczególnienie	Lata							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ogółem ludność rolnicza (w tys.)	6093	6000	6330	6305	5868	5724	5772	5712
udział w strukturze (w %)	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	98,5	105,5	99,6	93,1	97,5	100,8	99,0
w tym:								
wyższe (w tys.)	125	118	131	152	169	181	218	252
udział w strukturze (w %)	2,1	2	<b>2,1</b>	<b>2,4</b>	<b>2,9</b>	<b>3,2</b>	<b>3,8</b>	<b>4,4</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	94,4	111,0	116,0	111,2	107,1	120,4	115,6
policealne i średnie zawodowe (w tys.)	842	930	981	1047	957	938	1013	1087
udział w strukturze (w %)	<b>13,8</b>	<b>15,5</b>	<b>15,5</b>	<b>16,6</b>	<b>16,3</b>	<b>16,4</b>	<b>17,6</b>	<b>19</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	110,5	105,5	106,7	91,4	98,0	108,0	107,3
średnie ogólnokształcące (w tys.)	195	206	244	251	251	262	293	320
udział w strukturze (w %)	<b>3,2</b>	<b>3,4</b>	<b>3,9</b>	<b>4</b>	<b>4,3</b>	<b>4,6</b>	<b>5,1</b>	<b>5,6</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	105,6	118,4	102,9	100,0	104,4	111,8	109,2
zasadnicze zawodowe (w tys.)	1916	1940	2054	2021	1935	1914	1896	1886
udział w strukturze (w %)	31,4	<b>32,3</b>	<b>32,4</b>	<b>32,1</b>	<b>33</b>	<b>33,4</b>	<b>32,8</b>	<b>33</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	101,3	105,9	98,4	95,7	98,9	99,1	99,5
podstawowe i niepełne podstawowe*	3015	2806	2920	2834	2556	2429	2352	2167
udział w strukturze (w %)	<b>49,5</b>	<b>46,8</b>	<b>46,1</b>	<b>44,9</b>	<b>43,5</b>	<b>42,4</b>	<b>40,7</b>	<b>38</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	93,1	104,1	97,1	90,2	95,0	96,8	92,1

\* od 2003 roku łącznie z wykształceniem gimnazjalnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Aktywność ekonomiczna ludności Polski, I kwartał lat 1999–2006.

(w 2006 roku 5,6%). Wzrost liczby osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym był najmniejszy, gdyż wyniósł 245 tys. osób (o 29,1%).

Reasumując, można stwierdzić, że w strukturze i liczbie osób rolniczej ludności wiejskiej pod względem wykształcenia dokonały się korzystne zmiany. Systematycznie zwiększa się liczba osób lepiej wykształconych, natomiast w znacznym stopniu ulega zmniejszeniu udział osób z wykształceniem podstawowym.

W ujęciu dynamicznym zależności w strukturze wykształcenia ludności wiejskiej bezrolnej (tab. 7) były zbliżone jak w przypadku ludności rolniczej. Tu również dominują osoby z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym, przy czym ich udział był nieznacznie mniejszy w porównaniu z grupą rolniczej ludności wiejskiej. Zbliżona zależność w zakresie udziału w strukturze wystąpiła także w przypadku grupy osób o wykształceniu zasadniczym zawodowym. Istotna różnica dotyczyła ujęcia dynamicznego, gdyż liczba ludności w tej grupie zwiększyła się o 24,6%, podczas gdy w grupie ludności rolniczej nastąpiło zmniejszenie liczby osób. Wiejska ludność bezrolna charakteryzowała się większym udziałem osób lepiej wykształconych, jak również wystąpiły korzystniejsze tendencje w ujęciu dynamicznym. Osób o wykształceniu wyższym przybyło o 115,9%, do 447 tys. w 2006 roku. Udział tej grupy ludności w strukturze ludności wiejskiej bezrolnej był na ogół o około 2–3 pkt % większy niż w grupie rolniczej ludności wiejskiej. Udział osób ze średnim wykształceniem ogólnokształcącym wśród bezrolnej ludności wiejskiej był również nieznacznie większy w stosunku do rolniczej ludności wiejskiej (o około 0,5–1 pkt %). Cechą charakterystyczną ludności wiejskiej bezrolnej był większy udział osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym, których liczba zwiększyła się do 1063 tys. (o 34,7%). Stwierdzone zależności świadczą o tym, że wiejska ludność bezrolna jest lepiej wykształcona, ma większe możliwości kształcenia, a zachodzące tendencje w tym zakresie należy ocenić bardzo korzystnie.

## Wnioski

W opracowaniu przedstawiono analizę przeobrażeń aktywności ekonomicznej ludności wiejskiej z podziałem na ludność wiejską związaną z gospodarstwem rolnym (ludność rolną) i ludność bezrolną. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Stwierdzono tendencję wzrostową udziału ludności wiejskiej niezwiązanej z gospodarstwem rolnym wśród osób w wieku 15 lat i więcej zamieszkałych na wsi. Takie zjawisko jest konsekwencją przeobrażeń na wsi i w rolnictwie, spowodowanych głównie wejściem Polski do UE. Skutkiem tych zmian



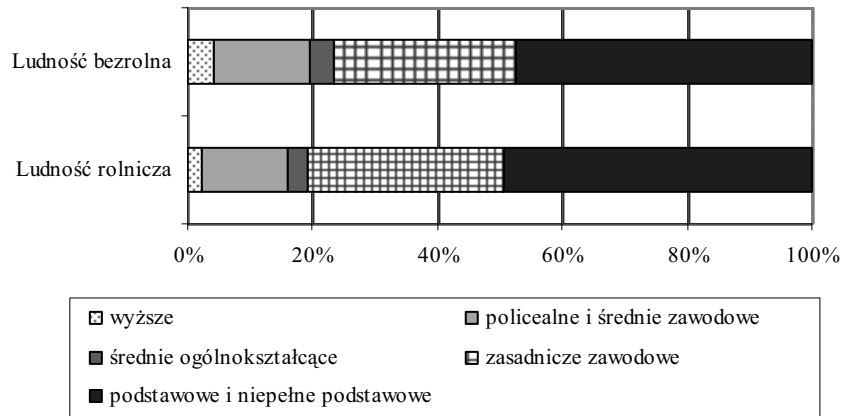
**Tabela 7**

Ludność wiejska bezrolna według poziomu wykształcenia

Wyszczególnienie	Lata							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ogółem ludność bezrolna (w tys.)	5058	5285	5062	5183	5741	5822	5878	6068
udział w strukturze (w %)	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	104,5	95,8	102,4	110,8	101,4	101,0	103,2
w tym:								
wyższe (w tys.)	207	207	202	227	319	412	416	447
udział w strukturze (w %)	4,1	3,9	<b>4,0</b>	<b>4,4</b>	<b>5,6</b>	<b>7,1</b>	<b>7,1</b>	<b>7,4</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	100,0	97,6	112,4	140,5	129,2	101,0	107,5
policealne i średnie zawodowe (w tys.)	789	855	847	854	954	966	967	1063
udział w strukturze (w %)	<b>15,6</b>	<b>16,2</b>	<b>16,7</b>	<b>16,5</b>	<b>16,6</b>	<b>16,6</b>	<b>16,5</b>	<b>17,5</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	108,4	99,1	100,8	111,7	101,3	100,1	109,9
średnie ogólnokształcące (w tys.)	192	229	213	232	298	348	373	408
udział w strukturze (w %)	<b>3,8</b>	<b>4,3</b>	<b>4,2</b>	<b>4,5</b>	<b>5,2</b>	<b>6,0</b>	<b>6,3</b>	<b>6,7</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	119,3	93,0	108,9	128,4	116,8	107,2	109,4
zasadnicze zawodowe (w tys.)	1473	1545	1506	1574	1778	1762	1793	1835
udział w strukturze (w %)	29,1	<b>29,2</b>	<b>29,8</b>	<b>30,4</b>	<b>31,0</b>	<b>30,3</b>	<b>30,5</b>	<b>30,2</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	104,9	97,5	104,5	113,0	99,1	101,8	102,3
podstawowe i niepełne podstawowe*	2397	2449	2294	2296	2392	2334	2329	2315
udział w strukturze (w %)	<b>47,4</b>	<b>46,4</b>	<b>45,3</b>	<b>44,2</b>	<b>41,6</b>	<b>40,0</b>	<b>39,6</b>	<b>38,2</b>
dynamika (rok poprzedni = 100)	–	102,2	93,7	100,1	104,2	97,6	99,8	99,4

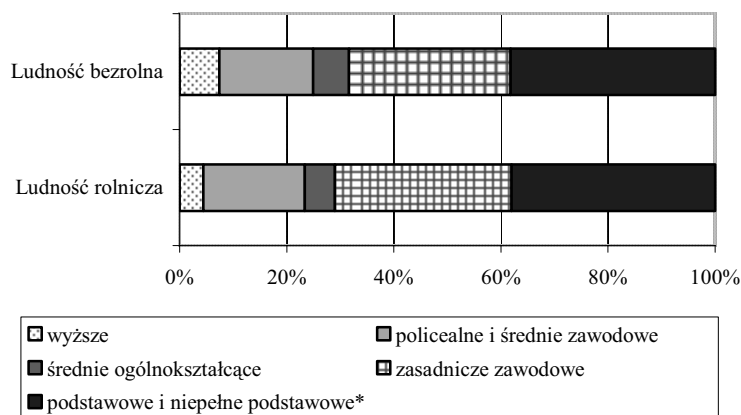
\*od 2003 roku łącznie z wykształceniem gimnazjalnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Aktywność ekonomiczna ludności Polski, I kwartał lat 1999–2006.

**Wykres 5**

Struktura ludności wiejskiej związanej i niezwiązanej z gospodarstwem rolnym w 1999 roku według poziomu wykształcenia

Źródło: Opracowanie własne.

**Wykres 6**

Struktura ludności wiejskiej związanej i niezwiązanej z gospodarstwem rolnym w 2006 roku według poziomu wykształcenia

\* łącznie z wykształceniem gimnazjalnym

Źródło: Opracowanie własne.

może być nadal rosnący udział osób biernych zawodowo, co dodatkowo obciąża budżet państwa i jednocześnie przyczynia się do wzrostu bezrobocia na wsi. Ludność bezrolna ma mniejsze możliwości zatrudnienia lub nie jest zainteresowana pracą dorywczą. Z kolei osoby posiadające gospodarstwa rolne w okresie mniejszego nasilenia prac rolniczych podejmują dodatkową pracę, podwyższając poziom dochodów rodziny. Można stwierdzić, że polska wieś podlega stosunkowo intensywnym przemianom w zakresie struktury ludno-

ści, co należy uwzględnić przy opracowywaniu strategii zagospodarowania obszarów wiejskich, np. przez kreowanie małej przedsiębiorczości, jak również zmian w strukturze obszarowej gospodarstw rolniczych. A zatem kształtując politykę rolną wobec obszarów wiejskich należy mieć na uwadze zaobserwowane różnice w aktywności zawodowej między rolną i bezrolną ludnością wiejską. Należy zróżnicować stosowane instrumenty i kierunki rozdysponowywania finansowych środków pomocowych, aby ich zaangażowanie było efektywne. Nie będzie przy tym łatwe rozwijanie przedsiębiorczości w regionach, w których występuje niewielki udział osób aktywnych zawodowo.

2. Pod względem struktury wiekowej występują różnice między rolną i bezrolną ludnością wiejską. W przypadku ludności bezrolnej widoczna jest dominacja starszych grup wiekowych, z tendencją rosnącą liczby takich osób. W grupie ludności wiejskiej związanej z gospodarstwem rolnym zmiany w strukturze w badanych latach nie były tak znaczące. Wynika to z rodzinnego charakteru gospodarstw rolniczych, czyli określonego schematu składu osobowego rodziny rolnika. Sprawia to, że przy zachowaniu zasady ciągłości gospodarowania i ograniczonej powierzchni użytków rolnych oraz przywiązania do ziemi struktura wiekowa tej grupy ludności nie ulega zasadniczym zmianom. Bezrolna ludność wiejska jest bardziej mobilna pod względem procesów migracyjnych, przez co tendencje zmian w jej przypadku są nieco odmienne i mają nieco większą siłę.
3. Zmiany zachodzące w poziomie wykształcenia ludności wiejskiej zarówno bezrolnej, jak i związanej z gospodarstwem rolnym są korzystne. Nadal jednak widoczna jest dominacja ludności najslabiej wykształconej, szczególnie wśród ludności rolniczej, a osoby najlepiej wykształcone nie są na ogół w sposób bezpośredni związane z rolnictwem. Fakt taki wynika częściowo z zaszłości historycznych, kiedy to rolnicy nie podnosili swoich kwalifikacji zawodowych, gdyż inne były warunki gospodarowania. Zmieniły się one, również w rolnictwie, w wyniku wprowadzenia gospodarki rynkowej i stopniowych przemian agrarnych, a także wzrostu konkurencji po wejściu Polski do UE. Dlatego też coraz powszechniejsza jest motywacja ludzi mieszkających na wsi posiadających gospodarstwa rolnicze do podwyższania swojego wykształcenia. Niestety, nadal częstym ograniczeniem w tym zakresie jest bariera finansowa. Należy mieć na uwadze, że szybkie zmiany struktury wykształcenia ludności wiejskiej nie są możliwe, gdyż wieloletnich opóźnień w tym obszarze nie sposób szybko nadrobić. Młode pokolenie na wsi zauważa jednak, że bez odpowiedniego wykształcenia trudno jest odnaleźć się w obecnych warunkach gospodarczych, ekonomicznych i technologicznych – zarówno w pracy w gospodarstwie rolnym, jak i poza nim.

## Literatura

- Aktywność ekonomiczna ludności Polski, I kwartał lat 1999–2006. GUS, Warszawa.
- KABAJ M., Mity szkodzące zatrudnieniu. [www.mgip.gov.pl/eGazeta](http://www.mgip.gov.pl/eGazeta).
- KUKUŁA K., 1975: Propozycja w zakresie pewnych miar dynamiki struktury. *Przegląd Statystyczny* nr 3.
- MICHNA W., 1999: Bezrobocie na wsi i możliwości jego ograniczania. IERiGŻ, Warszawa.
- SOCHA M., SZTANDERSKA U., 2000: Strukturalne podstawy bezrobocia w Polsce. PWN, Warszawa.
- SZUMAN A., 1999: Przeobrażenia struktury społeczno-zawodowej ludności Polski w XX wieku. *Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny*, z. 3–4.
- SZUMAN A., 2004: Przeobrażenia w strukturze zatrudnienia kobiet w Polsce w latach 1992–2001. [w:] *Prace Statystyczne i Demograficzne*. Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań.

## Tendencies of changes in the structure of the economic activity of rural population

### Abstract

In the paper the analysis of changes in the structure of an economic activity of rural population, with division into agricultural rural population and rural people without land was presented. Changes in the age structure and education structure of rural population as one of factors differentiating economic activity were also analyzed. Increasing tendency in the share of village people without land and in the share of economically inactive population was observed. Landless population dominated in the structure of old aged people while in the group of agricultural rural population youngest people dominated. An increase of better educated people in the structure of rural population was stated. However the worst educated people dominate, particularly within agricultural population. Differences in professional activity between agricultural and landless rural people should be considered in creating agricultural politics towards rural areas, with differentiation applied instruments and direction of administrating financial support.